

The article deals with the problem of formation of media competence of future teachers who play a leading role in the preparation of younger students for life in modern information conditions, their perception, understanding of information and its transformation into knowledge, their ability not to be subjected to media aggression and manipulation. The emphasis is on the importance of formation and development of media competence of future primary school teachers to ensure the effective interaction of their students with media technologies.

The essence of the concept “media competence of primary school teacher” is revealed, based on terminological analysis of the concepts “media”, “media education”, “media literacy”, “media competence”. The article shows the differences between understanding of media literacy and media competence.

The article emphasizes that media competence is an integral part of general and professional competences of a teacher. The teacher should be prepared to apply media technology in everyday life while performing various activities, and on the other hand in the primary school educational process. The development of the skills to analyze, structure and evaluate the information that future professionals will work with in the course of further pedagogical activity is an integral part of their quality training in the institution of higher education.

The formation of future teachers' media competence can be provided with active learning technologies, including quest technology. It describes the basic structural components of the web-quest, the potential of this technology for the formation of media competence of future teachers. The peculiarities of the use of “web-quest” technology for the formation of media competence of future primary school professionals are considered.

Key words: *media, media education, media literacy, media competence, media competence of a primary school teacher, web-quest.*

УДК 378.016:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.348-353

Марія Чернявська
Mariia Cherniavska

РОЛЬ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

THE ROLE OF MUSICAL ART IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті наголошується на необхідності удосконалення процесу музичної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. Зокрема, розкривається значення музичного мистецтва у навчально-виховній діяльності з дітьми дошкільного віку, окреслюються напрями музичної підготовки майбутніх вихователів у закладах професійної освіти.

Ключові слова: *діти дошкільного віку, вихователі, музична підготовка, естетичне виховання, музичне мистецтво.*

Музичне мистецтво є потужним засобом формування людської особистості, оскільки безпосередньо впливає на духовний та емоційний розвиток людини, збагачуючи її внутрішній світ. Музика має велике значення у розвитку загальних психічних якостей, таких як мислення, увага, пам'ять, воля, вихованні емоційної чутливості, морально-естетичних потреб, ідеалів, тобто формуванні всебічно розвиненої, гуманної особистості. Враховуючи вищезазначене, актуальним стає питання активного залучення дітей із раннього віку до музичного мистецтва, що сприятиме зростанню гідного покоління громадян із багатою духовною

культурою, здатного до відродження, збереження та поширення традицій рідного народу, а також до активних успішних перетворень у різних сферах життєдіяльності людства.

Провідна роль у формуванні особистості дитини-дошкільника за сучасних умов покладається на вихователів дошкільних закладів освіти, які мають бути універсальними у власній професійній діяльності. Саме тому велику увагу необхідно приділити підготовці майбутніх вихователів до здійснення музичного виховання дітей дошкільного віку на високому професійному рівні. Але, на жаль, у останні часи спостерігається тенденція до зменшення музичних дисциплін на факультеті дошкільної освіти, втрачається самостійна цінність музичного мистецтва, місце музики у процесі підготовки майбутніх вихователів стає нестійким. Проте треба пам'ятати, що чим більше людина охоплюється світом музичного мистецтва, тим успішнішою вона буде у різноманітних сферах власного життя. Як зазначав видатний педагог В. Сухомлинський: "Музичне виховання – це не виховання музиканта, а перш за все виховання людини" [4, с. 61].

На важливості музичного виховання дітей дошкільного віку наголошували такі вітчизняні педагоги та науковці, як Р. Амлінська, Л. Жербіна, Р. Зінич, Г. Ільїна, В. Кукловська, І. Рудченко, С. Шоломович та інші. Вони вважали музичне мистецтво невід'ємною складовою естетичного виховання дітей та спрямовували увагу на пошук шляхів удосконалення змісту, форм та методів музично-естетичної роботи в дошкільних закладах освіти. Враховуючи великий вплив музичного мистецтва на естетичний розвиток дітей, освітяни підкреслювали провідну роль педагога в цьому процесі. Так, зокрема, вітчизняний композитор А. Філіпенко рекомендував музичним керівникам і вихователям систематично підвищувати професійну майстерність, ознайомлюватися з новинками музичної літератури для дошкільників, здійснювати пошук шляхів удосконалення музично-естетичної роботи з дітьми, виходячи з вимог сьогодення [8, с. 8].

Окремі аспекти музичного виховання дошкільників досліджували І. Золотова, С. Колесніков, І. Сташевська, Н. Фоломєєва, А. Шевчук та інші науковці. Значна кількість наукових праць присвячена вивченню питань підготовки вихователів до здійснення музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку (Ю. Бекетової, О. Донченко, І. Газіної, І. Ларіної, К. Лисяк, Т. Слободянюк, Т. Танько, М. Чернявської та інших науковців).

Метою статті є висвітлення напрямів музичної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти відповідно до сучасних вимог освітнього середовища.

Усебічний розвиток особистості розпочинати необхідно із раннього віку. З моменту народження діти знаходяться під різноманітними впливами оточуючого життя. Це і батьки, і телепередачі, які великою мірою впливають на розум і почуття дитини. Але, на жаль, не завжди оточуюче середовище сприяє духовному та емоційному збагаченню особистості. Трапляються випадки, коли діти у ранньому віці позбавлені сприятливих передумов для особистого розвитку. Тому провідна роль у формуванні особистості дитини, її всебічному розвитку покладається на вихователя дошкільного закладу освіти. Це зумовлює необхідність в удосконаленні навчально-виховного процесу підготовки майбутніх вихователів, зокрема у підвищенні уваги до розвитку їхньої художньої культури.

Відомо, що музичне виховання у дошкільних закладах освіти, як одне із засобів усебічного розвитку дітей, передбачає тісний зв'язок з усіма розділами виховної роботи. Музичне мистецтво рекомендується активніше використовувати під час розповідання дітям казок, особливо тих, за сюжетом яких написані дитячі опери або складено інсценівки з музичним супроводом; проведення бесід; розглядання ілюстрацій та бесід за ними; розучування віршів; виправлення окремих недоліків вимови, вироблення чіткості мовлення дітей; ознайомлення дошкільників із природою; роботи дітей у куточку природи, квітнику, прибирання групової кімнати; зображувальної діяльності дошкільників із метою забезпечення більш повного сприймання дітьми як образотворчого, так і музичного мистецтва; ранкової гімнастики; самостійної художньої діяльності дітей (зображувальної, літературної, музичної, театралізованої); вечорів розваг; сюжетно-рольових ігор як ілюстрацію до дій гри або для відтворення в них вражень,

одержаних від музичних занять, святкових ранків, вечорів розваг [7, с. 20]. Вважається, що за таких умов відбуватиметься творчий розвиток дітей, збагачення їх естетичними почуттями, розширення у дошкільників кругозору через ознайомлення з різноманітними явищами та музичним матеріалом, виховання у них правильного ставлення до навколишнього світу за допомогою музичного мистецтва. Тому у процесі підготовки майбутніх вихователів особливу увагу слід звернути на формування у них музичної компетентності, яка передбачає накопичення відповідних знань, умінь та навичок для подальшого успішного здійснення музичного виховання дітей під час різноманітних видів діяльності у навчально-виховному процесі дошкільних закладів освіти [1, с. 300].

Вихователям необхідно добре орієнтуватися у музичному репертуарі для дошкільників (пісні, хороводи, танки, музичні ігри), зокрема й українському народному, у жанрах музичного мистецтва, володіти знаннями щодо особливостей їх використання під час різноманітних режимних моментів, вміннями грати на дитячих музичних інструментах (барабанах, дудочках, сопілках, бубонцях, дзвіночках, маленьких бандурках, цимбалах, трикутниках, маракасах, металофоні тощо), а також методами та прийомами навчання дітей гри на них [1, с. 300; 7, с. 70].

Виходячи з цього, музична діяльність має займати значне місце у системі професійної підготовки майбутніх вихователів. Студенти під час навчання повинні оволодівати навичками хорового співу, вивчати музичну грамоту, музичну літературу, методику музичного виховання, ритміку, навчатися гри на музичних інструментах, сольному співу. Усі ці дисципліни мають бути взаємопов'язаними, доповнювати та поглиблювати одна одну, сприяти загальному музичному розвитку студентів та підготовці їх до практичної роботи у дошкільних закладах освіти. Хоча слід зазначити, що за сучасних умов окресленій проблемі приділяється недостатня увага. Вважається, що музичне виховання у дошкільних закладах освіти здійснюється музичними керівниками, на яких покладається робота з організації свят і розваг, проведення музичних занять, забезпечення музичного супроводу ранкової гімнастики, фізкультурних занять, прогулянок, підбір музичного репертуару для різноманітних виховних заходів тощо.

За таких умов вихователі, відсторонюючись від зазначеного виду роботи з дошкільниками, не враховують те, що музичні заняття тривають у дошкільних закладах хвилини, а увесь час саме вони знаходяться з дітьми. Саме вихователі мають бути взірцем для дошкільників, сприяти розвитку у дітей естетичних емоцій і почуттів через переживання прекрасного у музиці, що переноситиметься на все прекрасне у житті.

Роль вихователів у процесі реалізації завдань музичного виховання дошкільників має бути значно ширшою та активнішою, вони повинні бути обізнаними у специфіці музичного мистецтва, володіти відповідними знаннями та вміннями для успішної реалізації завдань музичного виховання дітей, тобто бути універсальними у власній професійній діяльності.

Актуальним питанням є і налагодження тісної співпраці музичного керівника і вихователя з метою покращення зазначеного виду роботи. З цією метою розробляються методичні рекомендації, в яких розкриваються значення та шляхи відповідної спільної діяльності. Хоча іноді взаємозв'язок у роботі музичного керівника і вихователя встановлюється однобоко. Це виявляється у тому, що вихователь приймає активну участь у музичних заняттях з дошкільниками, а музичний керівник може не приділяти достатньої уваги загальновиховній роботі у дошкільному закладі освіти. Саме тому важливою є проблема встановлення контакту в роботі між музичним керівником і вихователем як під час музичних занять і підготовці до них, так і у процесі повсякденного життя щодо використання пісенного матеріалу, музичних ігор, організації і проведення вечорів розваг у дошкільному закладі освіти тощо [3, с. 104-105].

Потреба у здійсненні музичного виховання дітей у повсякденному житті дошкільного закладу освіти, зокрема використання музичного мистецтва під час різноманітних занять і прогулянок, зумовлює необхідність у підготовці кваліфікованих вихователів, які будуть обізнаними із музичним репертуаром для дітей дошкільного віку, володіти культурою співу, тобто бути з розвинутою музичною культурою. Навчаючи студентів необхідно розвивати у

них здатність до естетичного сприймання високохудожніх музичних творів, розуміти ідею, сприймати і оцінювати елементи музичної виразності, за допомогою яких розкривається ідея музичного твору. Усе це можливо за умови цілеспрямованої, систематичної роботи, яка проводитиметься протягом навчального періоду у закладах професійної підготовки. Тому важливим є не скорочення музичних дисциплін у процесі підготовки майбутніх вихователів, а розширення їх, впровадження різноманітних факультативних курсів, під час яких студенти навчатимуться естетичному сприйманню музичного мистецтва. Серед таких дисциплін має бути хоровий спів, музична грамота, музична література, ритміка, методика музичного виховання, індивідуальне навчання тощо.

З метою розширення музичного кругозору студентів, розвитку у них музичної культури, музичного смаку важливим є ознайомлення їх із високохудожніми творами класиків, вітчизняних композиторів, зразками народної творчості, з різноманітними музичними жанрами.

Так, найбільш масовим і доступним видом мистецтва вважається хоровий спів, участь у якому дає змогу студентам ознайомлюватися з різноманітними жанрами пісенної творчості. При цьому розпочинати роботу хору необхідно з вивчення найбільш доступних, але яскравих музичних творів, які збагачуватимуть музичними образами емоційне сприймання студентів, виховуватимуть естетичні почуття. У процесі хорової діяльності у майбутніх вихователів формуватимуться навички правильного звуковідтворення, чистого інтонування, розвиватимуться дикція, артикуляція, дихання, що дасть змогу їм у подальшому здійснювати коригувальну роботу з дошкільниками у цьому напрямі.

Під час занять із методики музичного виховання дошкільників необхідним є поєднання формування у студентів практичних навичок, що передбачає вивчення нескладних пісень, таночків, проведення музичних і музично-дидактичних ігор, із навчанням їх критичному оцінюванню музичних явищ. Це сприятиме ініціативному і самостійному виявленню здобутих знань, умінь, навичок у подальшій практичній роботі з музичного виховання дітей. Водночас, особливу увагу слід приділяти питанням організації слухання музики з дітьми під час різноманітних занять (вміти добирати відповідний матеріал, аналізувати музичний твір, його зміст, характер, динаміку, темп тощо), а також створення дитячого оркестру (безпосереднє оволодіння грою на дитячих музичних інструментах, методикою навчання дітей грі на них).

Заняття з музичної літератури слід спрямовувати на ознайомлення майбутніх вихователів з кращими зразками музичних творів, отримання історичних і біографічних відомостей видатних композиторів як в аудиторній роботі, так і шляхом відвідування студентами оперного театру, філармонії, різноманітних концертів.

Розширенню музичних уявлень, усвідомленому сприйманню музичних творів сприяють у значній мірі і заняття з ритміки, під час яких увага студентів звертається на єдність музичного матеріалу і рухів, на характер, форму, різноманітні засоби музичної виразності. У процесі занять відбувається засвоєння студентами різних способів виконання танцювальних рухів відповідно до кожної вікової групи дітей, методів та прийомів навчання дошкільників музично-ритмічним рухам.

Важливим є також питання впровадження індивідуального навчання музиці у процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. Оволодіння студентами на елементарному рівні грою на музичному інструменті сприятиме розвитку їхніх індивідуальних здібностей, створить умови для більш ретельного вивчення і поступового накопичення музичного репертуару для різних вікових груп дошкільних закладів. Вивчення основних питань теорії музики (назви та розміщення нот на нотному стані, розмір, тривалість музичних звуків, такт тощо) надасть можливості студентам у подальшій професійній діяльності самостійно вивчати мелодії дитячих пісень та співати їх з дітьми. Особлива роль при цьому має відводитися навчання майбутніх вихователів виразному виконанню музичних творів. Оскільки вважається, що для дитячого сприймання необхідна яскрава демонстрація музичного матеріалу, саме тому виразне виконання є основним методом роботи з дошкільниками.

Велике значення для розвитку музичної культури студентів набуває і позааудиторна робота у закладах професійного спрямування. Різноманітність її форм (хорові колективи, гуртки сольного співу, ансамблів, хореографічні, драматичні тощо) сприяє розширенню музичного кругозору студентів, поглибленню їхніх знань у галузі музичного мистецтва, вихованню музичного смаку, розвитку творчої активності і ініціативи. Саме тому викладачам професійних закладів освіти необхідно активніше залучати студентів до участі у гуртковій роботі. Виступи студентів на різноманітних концертах збагачуватимуть їх музичними враженнями, виховуватимуть у них свідоме відношення до музичного мистецтва, навчатимуть орієнтуватися у музичному матеріалі.

Отримані майбутніми вихователями знання, уміння і навички у процесі різноманітної музичної діяльності у закладах професійного спрямування знаходитимуть виявлення під час проходження практики у дошкільних закладах освіти. Студенти активно і свідомо допомагатимуть музичним керівникам і вихователям у процесі музичного виховання дошкільників, матимуть змогу організувати з дітьми співу, слухання музики, музичні ігри, вечори розваг, свята, ритмічну діяльність, грати на музичних інструментах на високому рівні. У студентів з'являтиметься потреба впроваджувати музичне мистецтво у повсякденне життя дошкільників, збагачуючи їх естетичними враженнями.

Отже, залучення студентів до музичного мистецтва у процесі професійної підготовки сприятиме їх всебічному розвитку, підвищенню їх музичної культури, формуванню творчої активності. За умови відповідної підготовки майбутні вихователі у подальшій професійній діяльності зможуть на високому рівні здійснювати музичний розвиток дошкільників, впроваджуючи музичне мистецтво у повсякденне життя дошкільного закладу освіти і гідно проводити музичні заняття у випадку необхідності.

Список використаних джерел

1. Газіна І.О. Музична компетентність вихователя та її роль в умовах діяльності дошкільного навчального закладу // Методика початкового навчання і дошкільного виховання: зб.наук.пр. 2011. Випуск 7. С. 299-302.
2. Методика музичного виховання в дитячому садку / Р. Зінич, В. Кукловська, І. Рудченко, С. Шоломович. Київ : Музична Україна, 1974. 192 с.
3. Савченко Р. Педагогічна взаємодія вихователя та музичного керівника дитячого навчального закладу: теорія і практика // Молодь і ринок. 2011. №11 (82). С. 103-107.
4. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. 2-е изд. Київ : Рад. шк., 1987. 544 с.
5. Танько Т.П. Специфіка музично-педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу // Педагогіка і психологія: зб.наук.пр. 2004. Вип.26. Ч.1. С. 113-118.
6. Танько Т.П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: 13.00.04 / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2004. 41 с.
7. Танько Т.П., Чернявська М.В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття): навч. посіб. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 204 с.
8. Філіпенко А. Чарівний світ музики // Дошкільне виховання. 1981. №3. С. 8.
9. Шоломович С. Про музичне виховання в дитячому садку і школі // Дошкільне виховання. 1960. №8. С. 25-28.

The article describes the problem of necessity to improve the process of musical training of future preschool educators. In particular, the importance of musical art in educational activities with preschool children is revealed, the directions of musical training of future educators in institutions of vocational education are

outlined. The necessity for music education of children in the daily life of preschool education, including the use of music during various classes and walks, necessitates the training of qualified educators who will be familiar with the musical repertoire for preschool children, having a culture of singing, in other words the developed music culture. Therefore, special attention is paid to the importance of students' mastering the skills of solo and choral singing, rhythmic movements, playing musical instruments, as well as the study of musical literacy, musical literature, and methods of musical education. It is mentioned that all disciplines should be interrelated, complementary and deepen one another, to promote the overall musical development of students and to prepare them for practical work in preschool educational institutions. Students' training should be directed at developing their ability to aesthetically perceive and understand the idea of highly artistic works of music, to evaluate the elements of musical expressiveness with the help of which the idea of a musical work is revealed. The formation of musical competence of future educators, mastering of special knowledge, abilities and skills in the field of music will facilitate successful realization of the tasks of musical education of preschool children during various kinds of activity in educational process of preschool educational institutions. In such circumstances, it becomes urgent to expand the disciplines of musical direction in the process of professional training of future educators, the introduction of various optional courses during which students will learn aesthetic perception of musical art.

Key words: preschool children, educators, musical training, aesthetic education, musical art.